

ЕКО-ІННОВАЦІЙНИЙ РОЗВИТОК ЯК СКЛАДОВА ІННОВАЦІЙНОГО РОЗВИТКУ ПРОМИСЛОВОГО ПІДПРИЄМСТВА

ЭКО-ИННОВАЦИОННОЕ РАЗВИТИЕ КАК СОСТАВЛЯЮЩАЯ ИННОВАЦИОННОГО РАЗВИТИЯ ПРОМЫШЛЕННОГО ПРЕДПРИЯТИЯ

ECO-INNOVATION AS A PART OF INNOVATION DEVELOPMENT OF INDUSTRIAL ENTERPRISES

В сучасному економічному середовищі інноваційний розвиток виступає як один з найважливіших факторів, що забезпечує конкурентні переваги промисловим підприємствам в умовах зростання конкуренції. Зважаючи на сучасну екологічну кризу виникає необхідність спрямування інноваційного розвитку на шлях екологічної модернізації. Це пов'язано з тим, що саме екологічна модернізація виробництва та господарської діяльності дозволить знизити техногенне навантаження на навколишнє середовище, ефективніше використовувати наявні виробничі ресурси, природно-ресурсний потенціал у взаємозв'язку з техніко-економічними, екологічними, фінансовими та соціальними результатами виробництва. Це дозволить підвищити еколого-економічний рівень виробництва та ефективності підприємницької діяльності. У статті проаналізовано та узагальнено поняття «інноваційний розвиток» для промислового підприємства. Проаналізовано яку роль відіграють еко-інновації в інноваційному розвитку промислових підприємств в сучасних умовах господарювання. Розроблено пропозиції щодо еко-інноваційного вдосконалення шляхом екологічної модернізації. Запропоновано системно-екологічний підхід до екологічної модернізації промислового підприємства.

Ключові слова: інноваційний розвиток, еко-інноваційний розвиток, екологічна модернізація

В современной экономической среде инновационное развитие выступает как один из важнейших факторов, который обеспечивает конкурентные преимущества промышленным предприятиям в условиях роста конкуренции. Учитывая современный экологический кризис, возникает необходимость направления инновационного развития на путь экологической модернизации. Это связано с тем, что именно экологическая модернизация производства и хозяйственной деятельности позволит снизить техногенную нагрузку на окружающую среду, более эффективно использовать имеющиеся производственные ресурсы, природно-ресурсный потенциал во взаимосвязи с технико-экономическими, экологическими, финансовыми и социальными результатами производства. Это позволит повысить эколого-экономический уровень производства и эффективности предпринимательской деятельности. В статье проанализировано и обобщено понятие «инновационное развитие» для промышленного предприятия. Проанализировано какую роль играют эко-инновации в инновационном развитии промышленных предприятий в современных условиях хозяйствования. Разработаны предложения по эко-инновационному совершенствованию путем экологической модернизации. Предложено системно-экологический подход к экологической модернизации промышленного предприятия.

Ключевые слова: инновационное развитие, эко-инновационное развитие, экологическая модернизация

In today's economic environment, innovative development stands as one of the most important factors, providing a competitive advantages to industrial enterprises in the face of rising competition. Given the current ecological crisis it is necessary to focus on the innovative development path ecological modernization. This is due to the fact that it is the ecological modernization of production and economic activity will reduce human impacts on the environment, efficient use of available production resources, natural resources potential in relationship with the technical, economic, environmental, financial and social results of the production. This will increase the environmental and economic level of production and business efficiency. The article analyzed and summarized the concept of "innovation development" for industrial enterprises. Analyzed the role played by eco-innovations in the innovative development of industrial enterprises in the current economic conditions.. The suggestions on eco-innovation by improving the ecological modernization. A system-ecological approach to ecological modernization of industrial enterprises.

Keywords: innovative development, eco-innovation development and ecological modernization

Вступ: На сучасному етапі розвитку вітчизняної економіки важливим є розуміння того, що успішність функціонування підприємств, його конкурентоспроможність можлива лише за умови інтеграції у тренди глобалізаційних процесів світової економіки, серед яких чільне місце займає еко-інноваційна спрямованість діяльності промислових підприємств. Саме впровадження інновацій екологічного спрямування дозволять досягти високої ефективності діяльності, зменшать негативний вплив промислових підприємств на довкілля, використовуючи альтернативні джерела енергії.

Аналіз останніх досліджень і публікацій дозволив визначити наступні: теоретичними та практичними проблемами інновацій та екологічним аспектам їх впровадження, формування, удосконалення та інноваційного розвитку підприємств присвячені роботи таких вітчизняних науковців як Балацький А.Ю., Гейць В.М., Ілляшенко С.М., Дергачова В.В., Мельник Л.Г., Прокопенко О.В., Тіліженко О.М., Федулова Л.І., Швиндіна Г.О., Шкарупа Е.В. та зарубіжних вчених, серед яких Д. Кларк, Б. Твіст, П. Друкер, К. Фалсер та інші.

В своїх працях науковці розглядають інноваційний розвиток в контексті розробки нових видів продукції, впровадження нових технологій, які зменшують деструктивний вплив діяльності промислових підприємств на довкілля. Разом з тим, недостатньо дослідженими залишаються питання інноваційного розвитку в контексті спрямованості на екологічність.

Постановка завдання. Метою статті є визначення особливостей еко-інноваційного розвитку в розрізі інноваційного розвитку промислових підприємств та шляхів переходу до функціонування на засадах екологічності.

Для досягнення поставленої мети були поставлені наступні завдання: проаналізувати сутність та зміст інноваційного розвитку, визначити особливості еко-інноваційного розвитку промислових підприємств як складової інноваційного розвитку, запропонувати можливі напрями переходу промислових підприємств до еко-інноваційного розвитку.

Методологія. У представленій статті була використана така джерельна база: наукові публікації, монографічна література, ресурси Інтернет. У процесі дослідження застосовувались методи аналізу, узагальнення та синтезу. Висновки по результатам дослідження зроблені на основі групування розрізаних факторів та результатів власних спостережень та роздумів.

Результати дослідження. Інноваційний розвиток в сучасних ринкових умовах стає важливим чинником для успішної фінансово-господарської діяльності промислових підприємств. Він передбачає залучення нових технологій, створення принципово нової продукції та використання інноваційних методів управління. Нині в більшості випадків як у дослідженнях вітчизняних, так і іноземних науковців термін «інноваційний розвиток» використовується, коли йдеться про відповідний тип розвитку на макрорівні і проводяться дослідження щодо механізму реалізації науково-технічного прогресу в процесі економічного розвитку країни, регіону, формування так званої економіки знань, пошуку нових джерел економічного зростання, побудови державної інноваційної моделі розвитку тощо [1].

Поняття «інноваційний розвиток підприємства» розглядається багатьма науковцями. Поняття різняться та є неоднорідними, тому подамо найбільш чіткі формулювання у вигляді таблиці. (див.табл.).

Провівши порівняльний аналіз представлених визначень можна зробити висновок, що найбільш точно та повно зміст інноваційного розвитку розкрито у визначеннях таких вчених як Ілляшенко С. та Шакура О., узагальнюючі які можна сказати, що «інноваційний розвиток» - це безперервний процес поліпшення різних сфер діяльності суб'єктів господарювання, що спирається на пошук та впровадження прогресивних науково-технічних, фінансово-економічних та організаційно-комунікаційних інновацій.

Узагальнивши визначення поняття "інноваційний розвиток" можна сформулювати поняття «еко-інноваційний розвиток» як складової інноваційного розвитку – це ресурсоефективний інноваційний розвиток, спрямований на економічне зростання, є соціально направленим та сприятливим для довкілля.

Світовий досвід свідчить, що лише за умови переходу до еко-інноваційного розвитку підприємство може бути конкурентоспроможним в умовах глобалізації світової економіки, а також може слугувати основою для переходу вітчизняної економіки до економічного зростання та забезпечення економічної незалежності країни.

**Порівняльний аналіз існуючих підходів до визначення поняття
«інноваційний розвиток підприємства»**

Автор	Визначення поняття «інноваційний розвиток»
С. Ілляшенко	Процес господарювання, що спирається на безупинні пошук і використання нових способів і сфер реалізації потенціалу підприємства у мінливих умовах зовнішнього середовища у рамках обраної місії та прийнятої мотивації діяльності і який пов'язаний з модифікацією існуючих і формуванням нових ринків збуту.
О. Шакура	Процес збалансованого вдосконалювання різних сфер діяльності суб'єктів господарювання на основі впровадження науково-технічних, організаційно-комунікаційних і фінансово-економічних інновацій, спрямованих на підвищення конкурентоспроможності, ділової активності, забезпечення фінансової стійкості, ліквідності й платоспроможності суб'єктів господарювання.
І. Федулова	Такий розвиток підприємства, де джерелом є інновації.
В. Стадник, М. Йохна	Спосіб економічного зростання, оснований на постійних і систематичних нововведеннях, спрямованих на суттєве поліпшення усіх аспектів діяльності господарської системи, періодичному перегрупуванні сил, обумовленому логікою НТП, цілями і завданнями розвитку системи, можливістю використання певних ресурсних чинників для створення інноваційних товарів і формування конкурентних переваг.
О. Адаменко	Діяльність підприємства, що спирається на постійний пошук нових методів та засобів задоволення потреб споживачів та підвищення ефективності господарювання; розвиток, що передбачає розширення меж інноваційної діяльності та впровадження інновацій в усі сфери діяльності підприємства.
М. Касс	Складний та довготривалий процес інноваційних перетворень на підприємстві, що включає набір цілей, заходів, які плануються, систему мотивації та способи фінансування; закономірно та послідовно здійснюваний процес конкретних заходів щодо проведення наукових досліджень і розробок, створення новацій та освоєння їх у виробництві з метою отримання нової або покращеної продукції, нової або удосконаленої технології виробництва.
С. Ковальчук	Безперервний процес, під час якого відбувається безупинний пошук та створення нових технологій, матеріалів, інших видів ресурсів, їх подальше використання в діяльності господарюючого суб'єкта задля формування, виявлення та забезпечення максимального задоволення потреб і запитів споживачів найбільш ефективним способом та створення конкурентних переваг у мінливому зовнішньому середовищі.
М. Рогоза	Здатність підприємства динамічно розвиватися на власній основі за рахунок систематичного формування комплексу дій, направлених на розробку, впровадження, подальшу модифікацію нововведень.

Джерело [2, с.14]

Неабияка роль в управлінні екологічно спрямованим інноваційним розвитком належить визначенню ефективності запроваджуваних методів, інструментів, стратегій, підходів. Крім того, екологічно спрямований інноваційний розвиток тісно пов'язаний із соціально-економічною політикою держави, яка через систему методів стимулювання і регулювання здійснює управління формуванням соціально-орієнтованої ринкової економіки [3].

Залежно від існуючого рівня екологічної безпеки, рівня залучення у виробництво та споживання природних ресурсів, рівня соціально-економічного розвитку тощо застосовують різні концепції екологізації інноваційної діяльності. На рівні підприємства для реалізації пріоритетних напрямків екологічно спрямованого інноваційного розвитку необхідні формування і перебудова організаційних структур управління й організаційно-економічних зв'язків; ресурсне забезпечення формування цільових ринків, у т.ч. пошук джерел і механізмів ресурсного забезпечення, а також їх оптимальної структури; здійснення контролю за процесами інноваційного розвитку в умовах змін зовнішнього і внутрішнього середовища [4]. Зважаючи на ці умови запропонуємо підприємствам обрати шляхом екологізації екологічну модернізацію підприємства.

У загальному вигляді системно-екологічний підхід до екологічної модернізації виробництва наведено на рисунку (див.рис.).

Під час екологічної модернізації слід застосовувати такі інструменти екологічного менеджменту, як екологічний аудит, інжиніринг (реінжиніринг), маркетинг та екологічне навчання.

Процес екологічної модернізації починається з постановки завдання і формулювання проблем. Це можна зробити професійно завдяки комплексному екологічному аудиту, тобто аудиту місцевості або промислової ділянки, на якій розташоване підприємство, прилеглої місцевості, аудиту системи екологічного управління та аудиту відходів. На початковій стадії це може бути комплексна екологічна експрес-оцінка. Висновки й рекомендації еко-аудитів використовуватимуться для побудови вихідної екологічної моделі стану виробничої системи підприємства, яка ґрунтується на наявному стані екологічної політики підприємства, чинних екологічних вимогах і стані екологічної безпеки виробництва. Подальший процес переходу від вихідної до кінцевої, модернізованої, екологічної моделі пов'язаний із проведенням екологічного інжинірингу та екологічного маркетингу з модернізації діючих технологічних систем і очисних технологій, обладнання. Залежно від фінансових можливостей моделі можуть бути некапітапомісткої або капіталомісткої модернізації з частковим або повним інтегрованим ефектом [5].

Реалізація цих заходів має ґрунтуватися на потребі створення екологічно безпечної для споживання продукції та сприятливого для життя людини простору.

Рис. Системно-екологічний підхід екологічної модернізації промислового підприємства

Джерело: складено автором

Висновки. Підсумовуючи висвітлений в статті матеріал, необхідно зауважити, що в сучасних умовах глобалізації світової економіки перехід до еко-інноваційного розвитку дозволить підприємствам забезпечувати безперервний економічний розвиток та бути конкурентоспроможним на ринку, а також слугуватиме основою для переходу вітчизняної економіки до економічного зростання та забезпечення економічної незалежності країни.

Для виконання цих умов підприємствам необхідно визначитись з пріоритетним напрямком еко-інноваційного розвитку та дотримуватись правил визначених цим напрямком. Серед пріоритетних напрямів еко-інноваційного розвитку можна виділити: використання досягнень науково-технічного прогресу у виробництві, що забезпечить раціоналізувати використання природно-сировинних ресурсів; впровадження безвідходних та маловідходних технологій, що допоможе зменшити потребу в природних ресурсах; використання нетрадиційних джерел енергії для зменшення затрат енергоємних виробництв; побудова організаційної структури на засадах екологічного менеджменту відповідно до міжнародних стандартів; державна підтримка промислових підприємств, а саме пільгове оподаткування та пільгове кредитування екологічно безпечних виробництв та ін.

Наукова новизна полягає у формуванні розгорнутої схеми системно-екологічного підходу екологічної модернізації промислового підприємства.

Література:

1. Микитюк П. П, Крисько Ж. Л., Овсянюк-Бердадіна О. Ф., Сковчиляс С. М. Інноваційний розвиток підприємства. Навчальний посібник. – Тернопіль: ПП «Принтер Інформ», 2015. – 224 с.
2. Інноваційний розвиток як складова формування конкурентоспроможності промислового підприємства: теоретичний аспект // Кузьминчук Н.В./ Науковий вісник Ужгородського університету. Серія «Економіка», випуск 2 (43). – Ужгород, 2014 – с.11-16
3. Організаційно-економічний механізм управління екологічно спрямованим інноваційним розвитком [Електронний ресурс] / Прокопенко О.В., Касьяненко Т.В. // Механізм регулювання економіки. – 2010. – N4(50). – С.35-40. – Спосіб доступу: електрон. чит. зал ПУЕТ
4. Ілляшенко С. М. Управління інноваційним розвитком: [навч. посібник] / С. М. Ілляшенко. – Суми : ВТД «Університетська книга»; К. : Видавничий дім «Княгиня Ольга», 2005. – 324 с.
5. Екологічне управління як механізм гармонізації системи «природа-суспільство»: конспект лекцій. Режим доступу: http://pidruchniki.com/1584072012542/ekologiya/ekologichne_upravlinnya